

УНИВЕРЗИТЕТ У БАЊОЈ ЛУЦИ ФАКУЛТЕТ ПОЛИТИЧКИХ НАУКА	
ПРИМЉЕНО:	18. 10. 2015
	1495/15

НАСТАВНО-НАУЧНОМ ВИЈЕЋУ ФАКУЛТЕТА ПОЛИТИЧКИХ НАУКА

Одлуком Наставно-научног вијећа Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци број 08/3.917-6/15 од 18. 06. 2015. године, именована је Комисија за оцјену урађеног магистарског рада кандидаткиње **Драгане Јелић** под насловом: **Виртуелне друштвене мреже и нови облици друштвености – са посебним освртом на Фејсбук и његов утицај на свакодневни живот грађана у Републици Српској**, у саставу:

1. **Академик проф. др Славо Кукић**, ужа научна област Теоријска социологија, Економски факултет Свеучилишта у Мостару, члан;
2. **Проф. др Татјана Дуроњић** ужа научна област Комуникологија, Факултет политичких наука, Универзитета у Бањој Луци, предсједник;
3. **Проф. др Иван Шијаковић**, ужа научна област Теоријска социологија, Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци, члан-ментор.

Након што су чланови Комисије примили и проучили предати магистарски рад, Наставно-научном вијећу Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци подносе следећи:

ИЗВЈЕШТАЈ

о оцјени урађеног магистарског рада: *Виртуелне друштвене мреже и нови облици друштвености- са посебним освртом на Фејсбук и његов утицај на свакодневни живот грађана у Републици Српској* кандидаткиње
Драгане Јелић

1. ОСНОВНИ ПОДАЦИ О КАНДИДАТКИЊИ

Драгана Јелић рођена је 15. 03. 1982. године у Ријеци. Основне студије завршила је на Филозофском факултету у Бањој Луци 2006. године и стекла звање: професор филозофије и социологије (просјечна оцјена 8,0). Дипломски рад на тему: „Проблем ума у критичкој теорији друштва“ одбранила је оцјеном 9. Постдипломске студије уписала је 2007. године на Факултету политичких наука, Универзитет у Бањој Луци, студијски програм – *Савремена социологија* и завршила са просјечном оцјеном током студирања 9,3.

Од 2006. године запослена је у Народној скупштини Републике Српске гдје ради у Одбору за образовање, науку, културу и информисање и Одбору једнаких могућности. Објавила је неколико радова у домаћим научним и стручним часописима и учествовала на научним скуповима у земљи.

Драгана Јелић је учествовала и у научно-истраживачким пројектима, од којих се издваја рад на пројекту „Медији и културни идентитет младих“ којег је подржало Министарство науке и технологије Републике Српске, и коаутор је публикације „Медији и културни идентитет - утицај медија на културне аспирације младих у Републици Српској“ коју је приредило и издало Удружење социолога Бања Лука. Такође, Драгана Јелић је један од компонента лидера Твиниг пројекта Европске уније који се реализује у парламентима Босне и Херцеговине. Учесник је семинара „Односи са медијима“, „Савремене вјештине комуницирања. Ужа област научног интересовања су култура, политика и млади.

2. СТРУКТУРА МАГИСТАРСКОГ РАДА

Магистарски рад кандидаткиње Драгане Јелић под насловом *Виртуелне друштвене мреже и нови облици друштвености – са посебним освртом на Фејсбук и његов утицај на свакодневни живот грађана у Републици Српској* има 182 странице текста А4 формата. Рад је подијељен на 9 дијелова.

Први дио је „Увод“ у којем је укратко изложен концепт и структура рада, као и образложење одабира теме.

Други дио под насловом „Теоријски оквир истраживачке теме“ представља преглед досадашњих теоријских ставова о појмовима теорија мрежа, друштвених мрежа, умреженог друштва и нових облика друштвености. Кандидаткиња настоји да укаже на све тачкоће на које наилазе бројни теоријски дискурси у покушају да што јасније одреде појам, суштину, структуру и значај друштвених мрежа и нових облика друштвености. У оквиру овог наслова кандидаткиња дистингуира постојеће друштвене мреже и истиче проблем свеобухватне класификације друштвених мрежа са прегледом од неколико друштвених мрежа као примјерима. При крају овог дијела рада, кандидаткиња уводи у предмет расправе о друштвеној мрежи Фејсбук.

Трећи дио рада „Методологија истраживања“ посвећен је предмету и циљу истраживачке теме, као и истраживачким хипотезама, варијаблама и индикаторима. У овом дијелу су представљене методе које су кориштене у раду, као и технике прикупљања података. Такође су укратко представљени упитници за експерименталну и контролну групу, које је кандидаткиња користила у истраживању, као и популација и узорак, те период и мјесто истраживања.

У *четвртој дијелу* „Резултати емпиријског истраживања“ анализирају се и представљају резултати добијени истраживањем. Добијени резултати приказани су табеларно, кроз графиконе и дескриптивно. Кандидаткиња је у осам поднаслова идентификовала ставове испитаника о разлозима кориштења Фејсбука, специфичностима успостављања друштвених односа на Фејсбуку, модалитетима онлајн друштвености, као и идентификацију утицаја Фејсбука на реални свијет корисника. У овом дијелу посебним поднасловом представљени су резултати добијени од контролне групе испитаника.

Пети дио рада „Посматрање“ садржи приказ личних запажања кандидаткиње о начину кориштења Фејсбука, као и друштвеним односима који се развијају на овој друштвеној мрежи, до којих је кандидаткиња дошла користећи се методом посматрања.

Кандидаткиња је увођењем ове методе додатно обогатила истраживање и врло успјешно инкорпорирала своја запажања са оним до којих се дошло анкетом.

Шести дио рада „Дискусија“ представља сумирање и анализу добијених резултата истраживања. Кандидаткиња је учила и представила најзначајније резултате истраживања и укратко их образложила. Резултати се односе на Фејсбук као најзаступљенију друштвену мрежу у Републици Српској, мотиве прикључењу, као и оствареној комуникацији корисника. Такође говори о утицају Фејсбука на кориснике, његовим предностима и недостацима.

У седмом дијелу рада „Анализа резултата истраживања“ кандидаткиња провјерава добијене резултате истраживања са постављеним хипотезама. Кроз теоријски и емпиријски дио рада кандидаткиња је износила тезе којима је потврдила главну хипотезу да виртуелне друштвене мреже стварају нове облике друштвености. Такође, изношењем аргумената потврђено је да Фејсбук утиче на свакодневни живот грађана у Републици Српској, што је представљало општу хипотезу. Промјене нису радикалне и корјените, али су присутне. У раду су постављене и четири посебне хипотезе; друштвене мреже постају свакодневни облик комуникације; са појавом друштвених мрежа стварају се нови облици друштвености којима су подложни не само корисници друштвених мрежа, већ и они који то нису; корисници друштвених мрежа преносе свој реални свијет у виртуелно окружење и Фејсбук је најзаступљенија друштвена мрежа у Републици Српској у односу на друге друштвене мреже. Кандидаткиња је кроз анализу резултата потврдила постављене посебне хипотезе.

Осми дио рада представља „Закључна разматрања“ у којем кандидаткиња представља основна питања на која је настојала да нађе одговор у оквиру овог рада. Та питања су била везана за промјену досадашњег појма заједнице, стварање друштвених мрежа до чијег формирања долази услјед убрзаног развоја технике и технологије, те присуства Интернета у свакодневном животу појединца. Оно што је посебно вриједно, јесте да виртуелне друштвене заједнице представљају врхунац у процесу одвајања локацијског од друштвености приликом стварања заједница. За стварање и фунакционисање заједница више није неопходна њихова локацијска одређеност. Овакав вид комуникације отклонио је физичке и географске препреке. Кроз резултате истраживања кандидаткиња доказује да је друштвена мрежа Фејсбук, постала интегрални дио свакодневнице појединца, али да на грађане Републике Српске не утиче у великој мјери. Сукцесивне промјене су примјетне у промјенама понашања одређеног броја корисника, лакоћи међусобног повезивања, као и посједовању више информација.

Девети дио рада јесте Литература гдје је наведено 135 библиографских јединица, које представљају врло релевантну теоријску подлогу на којој је кандидаткиња изводила своју анализу. У истраживању су такође кориштени и аудио-визуелни материјали, као и 54 интернет извора. То несумњиво упуће на заинтересованост кандидаткиње да што квалитетније прикаже резултате истраживања. Посебно треба напоменути да је кандидаткиња користила литературу на енглеском језику.

На крају рада (девети дио) су дата три прилога. Први прилог се односи на попис табела и графика представљених у раду. Други прилог представља упитник који се дистрибуирао експерименталној групи, односно особама које користе Фејсбук, док трећи прилог рада представља упитник за контролну групу, односно особе које не користе Фејсбук.

3. МЕТОДОЛОШКИ ПРИСТУП У РАДУ

У средишту истраживања магистарског рада налази се питање да ли и у којој мјери друштвене мреже утичу на свакодневни живот појединаца, које је кандидаткиња поставила као предмет. Интенција кандидаткиње је усмјерена на утврђивање способности појединаца да уоче утицаје и промјене које виртуелне друштвене мреже имају на њих и окружење. Овај рад има за циљ да у постојећим друштвеним околностима испита утицај друштвене мреже Фејсбук на свакодневни живот грађана у Републици Српској.

У оквиру научне дескрипције описане су друштвене мреже, њихов настанак и развој. Научном класификацијом кандидаткиња је дошла до ближих сазнања о друштвеним мрежама, односно различитим облицима друштвених мрежа који постоје, а који су класификовани према њиховим особинама, различитим својствима, фази развоја и заступљености. У оквиру научног открића установљени су нови облици друштвености, те потребе и мотиви људи за друштвеним мрежама. Кроз научно објашњење кандидаткиња идентификује узрочно-последичне везе између друштвених мрежа и нових облика друштвености. Кандидаткиња је као основни задатак поставила установљавање дугорочних последица, односно дугорочни утицај друштвених мрежа на човјечанство, као и утицају друштвених мрежа на стварање нових облика друштвености.

Кандидаткиња истиче да друштвени, односно прагматични циљеви истраживања упућују на користи које из истраживања могу проистећи, те указују на потенцијалне кориснике резултата истраживања. Сматра да ће њено истраживање, и поред све бројније литературе о појави друштвених мрежа и нових облика друштвености, дати допринос науци и олакшати истраживања која ће се у будућности проводити о утицају друштвених мрежа на појединце.

Кандидаткиња је за главну хипотезу која покрива предмет истраживања у цјелини, поставила да виртуелне друштвене мреже стварају нове облике друштвености, док је за општу хипотезу, која покрива предмет истраживања у емпијском дијелу, поставила да Фејсбук утиче на свакодневни живот грађана у Републици Српској. Као конкретизовани дио главне хипотезе поставила је посебне хипотезе: друштвене мреже постају свакодневни облик комуникације; са појавом друштвених мрежа стварају се нови облици друштвености којима су подложни не само корисници друштвених мрежа, већ и они који то нису; корисници друштвених мрежа преносе свој реални свијет у виртуелно окружење, те да је Фејсбук у Републици Српској више заступљен у односу на друге друштвене мреже. —

Будући да се рад састоји од теоријског и емпиријског дијела, у овом истраживању кандидаткиња је користила следеће научне методе: *аналитичку методу* кроз анализу литературе која обрађује ову тему. Кандидаткиња је одабрала само оно што јој је било од највеће користи за доказивање хипотезе. *Синтетичку методу* је користила за повезивање одабраних ставова из литературе у једну цјелину, док је *методом доказивања*, на темељу одређених већ спознатих теза или ставова (општих и појединачних, властитих и туђих), настојала да докаже истинитост наведене хипотезе у свом истраживању. Приликом израде самог рада користи се *статистички метод* којим је на темељу обиљежја одређеног броја елемената, кандидаткиња изводила генералне закључке о просјечној вриједности обиљежја, њиховој девијацији од неке средине у цијелој маси или групи појава.

Као технике прикупљања података у овом раду коришћене су анализа садржаја, посматрање и техника истраживања- упитник. Када је ријеч о *посматрању* кандидаткиња је користила посматрање са учествовањем. Будући да се перманентним активним учествовањем, односно личним доживљајем истраживане друштвене појаве, проширује примарно искуство истраживача, кандидаткиња је несумњиво улогом учесника посматрача добила реалистичан утисак и осјећај цјелине предмета истраживања што је додатно обогатило истраживање.

За успјешно провођење истраживања, кандидаткиња је сачинила два упитника. Упитник за експерименталну групу (испитаници који користе Фејсбук) са 26 питања и контролну групу (испитаници који не користе Фејсбук) са 17 питања. Поменути упитници су затвореног типа са понуђеним одговорима. Кандидаткиња је веома успјешно провела истраживање на територији Републике Српске на веома репрезентативном узорку од 1344 испитаника. Експерименталним узорком, који су чине особе које користе Фејсбук, обухваћено је 1186 испитаника, док је контролни узорак, који су чиниле особе које не користе Фејсбук, проведен на 176 испитаника.

4. ОЦЈЕНА РЕЗУЛТАТА ИСТРАЖИВАЊА

У свом магистарском раду кандидаткиња говори о потреби за теоријском и методолошком идентификацијом виртуелних друштвених мрежа и стварања нових облика друштвености. Будући да су виртуелне друштвене мреже рецентан друштвени феномен, те да нови облици друштвености представљају вишеслојан друштвени феномен, кандидаткиња је пред себе поставила веома захтијеван задатак. Виртуелне друштвене мреже су рапидно заузеле своје мјесто у животима корисника широм планете, те својим постојањем утицале на стварање промјена у друштвима. На основу претходног, кандидаткиња супонира да је овај нови облик комуникације у већој мјери присутан у нашој земљи, што настоји доказати кроз проведено истраживање. Ово без сумње говори о неопходности научног истраживања овог типа у Републици Српској, посебно имајући на уму да је релевантне расправе у социолошкој литератури посвећене овом проблему у нашој земљи веома мало.

У првом дијелу магистарског рада кандидаткиња говори о мијењању досадашњег појма заједнице услијед слободе појединаца да бирају вриједности и интересе које ће слиједити, а који им нису наметнути групом, поријеклом, локалитетом. Тиме су и заједнице подложније утицајима и лако се мијењају јер су отворене пред бројним могућностима и изазовима. Услијед убрзаног развоја технике и технологије, те присуства Интернета у свакодневном животу грађана долази до неслућених могућности развоја мрежног облика друштвеног функционисања и организовања. Као илустрацију тог феномена, кандидаткиња наводи познати Кастелсов став да данашње друштво можемо назвати умреженим друштвом, јер се за сваког појединаца може рећи да је присутан или одсутан са мреже. Појединци укључени у виртуелни свијет остварују комуникацију са већим бројем људи које проналазе на основу сличности интереса и потреба, а све мање на основу случајности или географске детерминанте. Комуникација која се одвија посредством компјутера прешла је из реалног у виртуелни свијет, али према кандидаткињи виртуелни свијет није супститут за реалан свијет.

Управо свакодневним кориштењем виртуелне друштвене мреже су постале незаобилазне у животима појединаца, што је као резултат довело до стварања нових облика друштвености. Кандидаткиња овдје наглашава да није Интернет тај који креира нове обрасце друштвености, већ само погодан простор за његово ширење и развој. Нови облици друштвености за своју основу имају већу индивидуализацију друштвених односа, који се највише огледају у међусобној умрежености појединаца. Виртуелне заједнице представљају врхунац у процесу одвајања локацијског од друштвености приликом стварања заједнице. За стварање и функционисање заједница више није неопходна њихова локацијска одређеност. Нови облици друштвености намећу нове обрасце понашања, као и међусобног повезивања. Кандидаткиња сматра да су виртуелне заједнице на неки начин идеалне заједнице јер су по мјери свих. Сваки појединац може у виртуелној заједници да задовољи своје потребе. За одређени број појединаца оне представљају компензацију, алтернативу...

У овом дијелу рада, кандидаткиња такође представља виртуелне друштвене мреже, говорећи о њиховој структури, њиховим аспектима, као што су: идентитет, припадање, финансијска корист и безбједности, односно угрожавању исте. Кандидаткиња је представила четири друштвене мреже које се убрајају међу најмасовније. Такође је идентификовала проблем свеобухватне класификације виртуелних друштвених мрежа и представила примјере мреже које су својим постојањем специфичне у односу на друге мреже, односно које окупљају различите кориснике везано за задовољавање њихових потреба. На крају првог дијела рада кандидаткиња нас кроз анализу друштвеног феномена Фејсбук, уводи у емпиријски дио магистарског рада. У оквиру дијела који се односи на друштвену мрежу Фејсбук, кандидаткиња је представила настанак и развој Фејсбука, његову структуру и димензије, те се посебно осврнула на Фејсбук генерацију. Важан аспект Фејсбука свакако јесте и безбједност, коју је кандидаткиња обрадила са посебним освртом на сегмент приватности.

Емпиријски дио рада кандидаткиња је посветила виртуелној друштвеној мрежи Фејсбук, будући да ова мрежа има највише корисника широм свијета у односу на друге мреже, али и због његове планетарне популарности остварене у веома кратком временском периоду. У овом дијелу рада успјешно су представљени резултати добијени истраживањем и потврђене постављене хипотезе.

Друштвени феномен Фејсбук представља најзаступљенију друштвену мрежу међу корисницима у Републици Српској, а најактивнији корисници су популација од 15 до 25 година старости. Поред наведеног, кандидаткиња износи неколико важних закључака до којих је дошла у раду, а то су да испитаници друштвену мрежу Фејсбук користе првенствено да би одржали већ постојеће односе из свог окружења у реалном свијету. Управо чињеница да су пријатељи у реалном свијету представља најчешћи мотив зашто корисници фејсбука неког прихватају за свог виртуелног пријатеља. На то надовезује и закључак да су особе са којима корисници најчешће комуницирају на овој друштвеној мрежи, њихови пријатељи, колеге и родбина са којима се свакодневно виђају и комуницирају. На основу претходних закључака, кандидаткиња износи несумњив закључак да Фејсбук првенствено није мјесто остваривања нових контаката, већ одржавања постојећих. Према добијеним подацима кандидаткиња истиче да је мали проценат особа које имају тенденцију за пријатељствима са непознатим особама, што је наводи на закључак да су корисници друштвене мреже свој реални свијет пресликали у виртуелно окружење, али да оно не супституира реални свијет.

Кроз анализу резултата утврђено је да је најчешћи мотив за прикључење на ову друштвену мрежу дружење и забава, што имплицира да је дошло до алокације слободног времена, јер нове генерације своје слободно вријеме користе у виртуелном свијету. Уочено је да испитаници у највећем броју ову друштвену мрежу посјећују више пута дневно у краћим временским интервалима. Кандидаткиња примјећује да испитаници најчешће комуницирају са својим Фејсбук пријатељима преко приватних порука, а знатно мање кроз „лајкање“ статуса, фотографија, коментара. Веома важна чињеница коју кандидаткиња истиче јесте да корисници Фејсбука у Републици Српској у највећем броју користе свој прави идентитет. Мали је проценат корисника који имају два или више корисничка профила. Будући да не постоји никаква одговорност, нити морална осуда за изабрани идентитет или за његову промјену, могла се очекивати већа слобода и произвољност када је ријеч о промјенама идентитета у виртуелном свијету испитаника.

Према резултатима истраживања кандидаткиња је потврдила постављену хипотезу да Фејсбук утиче на свакодневни живот његових корисника. Промјене нису радикалне, оне су сукцесивне и огледају се кроз вријеме које корисници проводе на Фејсбуку, тачније слободно вријеме које користе за дружења у виртуелном окружењу, те кроз чињеницу да сви имају више информација једни о другима, што их наводи на мишљење да се међусобно боље познају. Утицај се огледа и у томе што је одређени број корисника постао комуникативнији у односу на период прије кориштења Фејсбука, док на друге кориснике утиче на начин да су постали опрезнији и мање повјерљивији. Идеја о могућности друштвених промјена кроз покретање разних акција од општег значаја преко Фејсбука утиче на повећање учешћа појединаца у друштвеном животу заједнице. Утицај Фејсбука такође је примјетан и у матерњем језику.

У наставку рада кандидаткиња Јелић анализира ставове испитаника о предностима и недостацима Фејсбука. Истиче да су одговори испитаника обје групе показали да постоји општа сличност ставова испитаника. У појединостима, за предност Фејсбука испитаници обје групе истичу лако успостављање комуникације са људима из читавог свијета, док као негативну страну друштвене мреже истичу могућност злоупотреба јер појединци дају о себи превише повјерљивих података на Фејсбуку, што олакшава крађе идентитета. Кандидаткиња сматра да је спроведно истраживање показало да је виртуелни свијет у највећој мјери пресликани реални свијет, те да је Фејсбук постао интегрални дио одрастања млађих генерација.

Кандидаткиња закључује да због динамичног односа друштва и технологије нема коначних одговора, те да је неопходно пратити и уочавати промјене у друштву које настају. Постојање друштвених мрежа се не може игнорисати, јер без обзира на став који имали о њима, оне ће постојати независно од наше жеље и воље. Без овог облика комуникације или неког напреднијег не можемо замислити нашу будућност.

5. ЗАКЉУЧАК И ПРИЈЕДЛОГ

Магистарски рад кандидаткиње Драгане Јелић написан је јасним и прецизним језиком и стилем где се истиче: језгровитост, складност и јединство дијелова, адекватно истицање важних момената анализе, правилно расуђивање, навођење примјера, адекватан омјер

властитог и туђег рада и правописна коректност. Наглашавамо да је кандидаткиња показала способност да повезује и анализира феномене и да влада научном терминологијом и методологијом.

Кандидаткиња је показала не само солидно познавање литературе, већ и владање методологијом социолошких истраживања, као и оспособљеност да методолошка сазнања на прави начин користи у проучавању конкретног социолошког проблема – комуникација у савременом друштву, идентификације друштвених мрежа. У раду је дошла до изражаја самосталност кандидаткиње, као и оспособљеност за критичку анализу литературе, као и анализу спроведеног истраживања.

На основу претходно изнијетих констатација и оцјена Комисија сматра да магистарски рад кандидаткиње Драгане Јелић доноси заокружен, теоријски валидно образложен и чињенички ваљано поткријепљен поглед на Виртуелне друштвене мреже и нове облике друштвености, као и утицај Фејсбука на свакодневницу грађана у Републици Српској, који задовољава све услове научног, социолошког приступа задатој теми, те на темељу тога

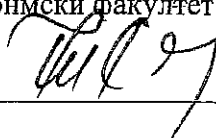
Предлаже

Научно-наставном вијећу Факултета политичких наука Универзитета у Бањој Луци да прихвати позитивну оцјену магистарског рада Драгане Јелић *Виртуелне друштвене мреже и нови облици друштвености – са посебним освртом на Фејсбук и свакодневни живот грађана у Републици Српској*, те да одобри његову јавну одбрану.

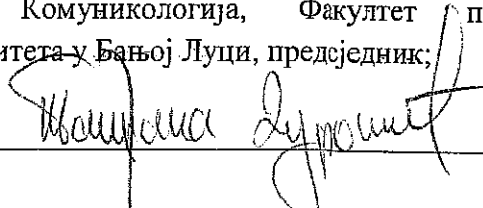
Бања Лука, октобар, 2015. године

ЧЛАНОВИ КОМИСИЈЕ:

Проф. др Славо Кукић, академик, ужа научна област Теоријска социологија, Економски факултет Свеучилишта у Мостару, члан;

Проф. др Татјана Дуроњић, ванредни професор, ужа научна област Комуникологија, Факултет политичких наука, Универзитета у Бањој Луци, предједник;

Проф. др Иван Шијаковић, редовни професор, Факултет политичких наука Универзитета у Бањој Луци, ужа научна област Теоријска социологија, ментор, члан,

